

УДК 021.61:[027.7:378.4(477.74-25)

DOI: [https://doi.org/10.18524/2707-3335.2024.2\(32\).316846](https://doi.org/10.18524/2707-3335.2024.2(32).316846)

Суровцева Олена Володимирівна,

директор Наукової бібліотеки

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

вул. Преображенська, 24, м. Одеса, 65082, Україна,

тел.: (048) 722 12 10

e-mail: o.surovtseva@onu.edu.ua

Мурашко Олена Сергіївна,

фахівець освітньої галузі, бібліограф

пров. Єлісаветградський, 5, м. Одеса, 65007, Україна

тел.: (+38) 067 743 13 29

e-mail: al76od@gmail.com

ЕЛЕКТРОННИЙ АРХІВ-РЕПОЗИТАРІЙ ОНУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА: НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ, ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС, ВІДКРИТИЙ ДОСТУП

Ініціатива відкритого доступу вказала закладам вищої освіти шлях до створення електронних архівів публікацій вчених, що розкриває науковий потенціал вишу та характеризує структуру та зміст освітнього процесу. У статті коротко простежено передумови виникнення руху відкритого доступу та процес обговорення міжнародною спільнотою умов, принципів та можливостей відкритого доступу. Наведено перелік документів, що регламентують відкритий доступ та окреслюють ініціативи. Коротко визначено основні тенденції ініціативи відкритого доступу, що висвітлюються в основних міжнародних актах: «Будапештська ініціатива відкритого доступу» (2002, 2012, 2022), Бетездинська заява щодо публікацій у відкритому доступі (2003), Берлінська декларація про відкритий доступ до наукових та гуманітарних знань (2003), Шотландська декларація відкритого доступу (2004) та низки інших.

У рамках цього глобального проєкту висвітлено функціонування Інституційного репозитарію Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Організація, ведення та наповнення Репозитарію ОНУ знаходиться у зоні відповідальності Наукової бібліотеки університету. Функціонування Репозитарію ОНУ регламентується Положенням про електронний архів-репозитарій Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

У статті визначено функції, задачі та призначення Репозитарію. Крім того, вказано технічні характеристики та охарактеризовано програмне забезпечення (DSpace), що було обрано для організації Репозитарію ОНУ, яке виявилось найбільш ефективним для реалізації поставлених задач. Детально розписано, на які фонди та суб-фонди поділяється зміст Репозитарію ОНУ та яке змістовне, наукове та навчальне навантаження має кожний з них. Приділено увагу процесу наповнення контенту Репозитарію ОНУ: джерела, механізм завантаження, ріст за роками. Розкрито випадки, які передбачають розміщення академічних текстів та інших документів у архіві, а також вказано види документів, з яких складається його контент. Вказано, якими пошуковими системами індексується Репозитарій Одеського національного університету.

Підкреслено роль взаємодії Наукової бібліотеки з науковими та педагогічними працівниками університету задля ефективної роботи Репозитарію ОНУ, його наповнення, а й до того ж для популяризації наукових здобутків університету, зростання рівня цитованості його вчених.

Уся діяльність співробітників Наукової бібліотеки ОНУ, що пов'язана з роботою Репозитарію, направлена на забезпечення безоплатного, надійного та відкритого доступу до наукових та освітніх публікацій.

Ключові слова: Репозитарій Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, ініціатива відкритого доступу, DSpace, контент репозитарію, цитованість.

Відкритість досліджень та розповсюдження відкритого доступу до наукових знань вже декілька десятиріч є актуальними темами для науковців, викладачів, бібліотечних працівників тощо. Наукова міжнародна колаборація науковців, прогрес науки, розвиток досліджень базуються саме на відкритому доступі. Потрібно зауважити, що відкритість науки за певний період часу стала нормою наукової спільноти.

Почнемо нашу статтю коротким екскурсом у передумови виникнення руху відкритого доступу.

Науковці певних галузей знань завжди були у тісному контакті, обмінюючись знаннями, результатами досліджень, займаючись спільними проєктами. З появою Інтернету, а згодом з використанням його у наукових цілях, вчені почали публікувати видання та статті у мережі. З іншого боку, активізувався і пошук наукової інформації у глобальній мережі. Інтенсивний розвиток інформаційних технологій сприяв науковій комунікації у мережі Інтернет. Усе це стало передумовами початку руху відкритого доступу. Відзначимо, що відкрита наука як напрям з'явилася у науковій політиці Європейського Союзу та ще деяких держав. Принцип цього напрямку полягав у розширенні доступу до наукових досліджень.

Ініціатива відкритого доступу стала, можна сказати, офіційною та більш обговорюваною темою після проведення 1–2 грудня 2001 р. Інститутом відкритого суспільства конференції у м. Будапешт. Результатом обговорень міжнародною науковою спільнотою питань щодо публікацій у вільному доступі та обміну досвідом у цій справі стала «Будапештська ініціатива відкритого доступу», яка була підписана 14 лютого 2002 р. [3].

Основні принципи цієї ініціативи полягають у наступних положеннях тексту «Будапештської ініціативи відкритого доступу» (Budapest Open Access Initiative) (далі – БІВД): «Стара традиція та нова технологія перетнулися, щоб зробити можливим безпрецедентне суспільне благо. Стара традиція – це готовність вчених та науковців публікувати плоди своїх досліджень у наукових журналах без оплати, заради допитливості та знань як таких. Нова технологія – це Інтернет. Суспільне благо, яке вони роблять можливим, – це всесвітнє електронне поширення рецензованих журналів та повністю безкоштовний і необ-

межений доступ до них всіх вчених, науковців, викладачів, студентів та інших зацікавлених осіб. Усунення бар'єрів, які заважають доступу до цієї літератури прискорить дослідження, збагатить освіту, дасть змогу навчатися багатим разом з бідними, а бідним разом з багатими, зробить цю літературу настільки корисною наскільки це можливо і закладе основу для об'єднання людства у спільному інтелектуальному діалозі та пошуках знань» [3].

Головне, на нашу думку, було визначення відкритого доступу: «вільна та безкоштовна доступність у загальнодоступному Інтернеті, що дозволяє будь-яким користувачам читати, завантажувати, копіювати, поширювати, друкувати, шукати чи посилатися на повні тексти цих статей, залучати їх в процесі індексування, передавати їх як дані для обробки програмним забезпеченням або використовувати їх для будь-яких інших законних цілей, без фінансових, юридичних чи технічних бар'єрів, окрім тих, що невіддільні від отримання доступу до самого Інтернету. Єдиним обмеженням відтворення та розповсюдження, та єдиним значущим впливом авторських прав у цій сфері має бути надання авторам контролю над цілісністю своєї праці та права належного визнання та цитування» [3].

З часом змінювалися принципи відкритого доступу, з'являлися нові можливості щодо технічного прогресу та виклики наукової реальності. Саме тому «БІВД» через 10 років була доповнена суттєвими рекомендаціями. Саме у «БІВД» 2012 р. основні взаємодоповнювані стратегії досягнення відкритого доступу, що були визначені у 2002 р. (самоархівування та журнали відкритого доступу) [3], отримали назви: «зелений відкритий доступ» (через репозитарії) і «золотий відкритий доступ» (через журнали) [7]. З нагоди 20-річчя «БІВД» керівний комітет сформулював новий набір рекомендацій, які ґрунтувалися на початкових принципах ініціативи, враховували сучасні обставини та базувалися на внеску колег з різних регіонів світу та галузей знань [30]. Відкритий доступ є засобом досягнення подальших цілей, що забезпечує, насамперед, якість, а також зручність та стійкість досліджень. У «БІВД» 2022 р. було додано всього чотири рекомендації, але високого рівня, які стосуються системних проблем, що перешкоджають досягненню цілей.

Крім того, існує ще декілька документів, що ґрунтуються на положеннях БІВД та формулюють принципи відкритого доступу. 11 квітня 2003 р. була сформульована Бетездинська заява щодо публікацій у відкритому доступі (Bethesda Statement on Open Access Publishing), що визначила дві умови, яким мають відповідати публікації, щоб мати відкритий доступ: вільне право доступу та розміщення в онлайн-репозитарії, що забезпечує відкритий доступ, взаємодію та довгострокове архівування [29]. 22 жовтня 2003 р. була підписана Берлінська декларація про відкритий доступ до наукових та гуманітарних знань (Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities), «щоб просувати Інтернет як функціональний інструмент бази глобального наукового знання і його втілення у людську діяльність, і визначити заходи, яких

потребує науковий менеджмент, науково-дослідні інститути, фінансові агентства, бібліотеки, архіви і музеї» [2; 28]. У 2004 р. була прийнята Шотландська декларація відкритого доступу (Scottish Declaration on Open Access), де були окреслені пріоритетні напрямки розвитку відкритого доступу в університетах: створення інституційних репозитаріїв та заохочення дослідників передавати свої публікації до електронного сховища установи [32; 33].

Отже, Відкритий доступ до наукової інформації (англ. Open Access) – низка принципів та практик, які забезпечують безкоштовний, оперативний, постійний, повнотекстовий доступ до наукової інформації для будь-якого користувача у глобальній інформаційній мережі [24, с. 11].

У даній статті ми підіймаємо тему відкритого доступу до наукової інформації за допомогою репозитаріїв. А саме, мова піде про Інституційний репозитарій Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

У цілому обґрунтування філософії руху відкритого доступу, історію виникнення репозитаріїв та аналіз публікацій результатів досліджень щодо питань відкритої науки та відкритого доступу детально розглянуті у дослідженнях Т. Ярошенко [24, с. 11–14; 25; 26], колективній монографії співробітників Українського інституту науково-технічної експертизи та інформації [12] та дисертаційній роботі Н. П. Левченко [11].

Зауважимо, що запровадження руху відкритого доступу відбувалося у закордонних наукових колах. Створення новітніх форм освітньої та наукової комунікації було розпочато у 90-х роках ХХ століття. Україна оперативно реагувала на нові виклики та вживала певні заходи. Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» визначено: «Одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя» [21]. У цьому ж Законі України окреслено завдання, цілі та напрями розвитку інформаційного суспільства, зокрема «створення необхідної технічної і технологічної інфраструктури, електронних інформаційних ресурсів в архівах, бібліотеках та музеях, науково-дослідних установах з визначенням вимоги щодо обов'язкового зберігання в єдиному електронному форматі результатів наукової діяльності та забезпечити вільний доступ до результатів наукових досліджень» [21].

Принципи відкритого доступу в Україні регламентуються також Постановою «Про рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні» [22]. Було проголошено зробити сприятливі умови для створення в електронній формі фондів архівів, бібліотек, музеїв

та закладів культури, формування відповідних інформаційно-бібліотечних та інформаційно-пошукових систем.

Дороговказом для закладів вищої освіти та бібліотек стали загальні принципи ідеології «Відкритого архіву», що були сформульовані на семінарі «Інформаційні технології та робота групи метаданих Dublin Core» 69-ої Генеральної конференції Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій і установ (ІФЛА): 1) консолідація у світовому масштабі архівів наукових матеріалів; 2) вільний доступ до архівів (до метаданих); 3) узгоджені інтерфейси архівів і постачальників інформації; 4) застосування існуючих стандартів – HTTP, XML, Dublin Core, MARC та інші; 5) простота використання [5, с. 65–66].

Інституційні репозитарії були створені з метою забезпечення відкритого доступу до результатів досліджень вчених ЗВО, підвищення попиту на публікації науково-освітньою спільнотою, закріплення права авторів на результати досліджень. Таким чином репозитарії стали майданчиком для демонстрування науково-освітньої продукції.

Електронний архів-репозитарій Одеського національного університету імені І. І. Мечникова [9] накопичує та зберігає електронні версії академічних текстів, авторами яких є наукові та науково-педагогічні працівники, аспіранти та студенти Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (Electronic Repository of Odessa I. I. Mechnikov National University; eONUar), а також надає до них безоплатний та вільний доступ через офіційну веб-адресу (<https://dspace.onu.edu.ua>). Репозитарій ОНУ представлений на офіційному веб-сайті Наукової бібліотеки ОНУ у розділі Електронні ресурси-Електронна бібліотека (<https://lib.onu.edu.ua/elektronnaya-biblioteka/>) [8]. Принципи, завдання, функції та процес наповнення Репозитарію регламентуються Положенням про електронний архів-репозитарій Одеського національного університету імені І. І. Мечникова – eONUar [17] (далі – Репозитарій ОНУ).

Рішення щодо вибору програмного забезпечення було прийнято шляхом вивчення та аналізу існуючих на той час програм, за допомогою яких створювалися текстові та мультимедійні бібліотеки. Отже, програмним забезпеченням для організації Репозитарію ОНУ було обрано DSpace розробки Массачусетського технологічного інституту, що підтримує протокол обміну метаданими OAL-PMH (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting). Критеріями вибору стали: простота в роботі, вирішення інформаційно-пошукових завдань, зберігання інтелектуальних продуктів наукових та освітніх організацій, цифрових матеріалів різних форматів та типів. Основні характеристики програмного забезпечення DSpace: безкоштовне програмне забезпечення, налаштування відповідно до потреб користувача, можливість зберігання усіх форматів цифрового вмісту (файли PDF, Word, JPEG, MPEG, TIFF), пошук метаданих і повного текстового вмісту, оптимізовано для індексування Google Scholar, інтерфейс доступний 22 мовами [31]. Таким чином, завдяки програмі DSpace робота Наукової бібліотеки ОНУ зі створення повнотекстового елек-

тронного архіву раціонально організована з 2010 р., що дозволяє своєчасно збирати, зберігати та використовувати наукові публікації вчених ОНУ. Завданнями Репозитарію ОНУ є:

- забезпечення постійного, безоплатного та надійного доступу до електронного архіву eIONUar;
- популяризація наукових здобутків ОНУ;
- зростання рівня цитованості вчених та підвищення рейтингу університету;
- максимально повне представлення академічних текстів ОНУ у світовому науково-освітньому просторі.

При створенні Репозитарію ОНУ було визначено основні функції. По-перше: наукова функція, що полягає у сприянні науково-дослідницькому прогресу. По-друге: довідково-інформаційна, яка задовольняє інформаційні запити у різних галузях знань.

На момент організації Репозитарію ОНУ Наукова бібліотека мала кваліфікований персонал у галузі ІТ-технологій, а також спеціалістів інформаційно-бібліографічної роботи та інформаційно-аналітичного моніторингу. Така робота потребує: чіткого використання метаданих, строго витриманих термінів розміщення публікації і, обов'язково, при наявності Авторського договору, крім того – знань державних стандартів, навичок роботи з платформами відкритого доступу, опрацювання статистичних даних. Саме тому організатором Репозитарію в університеті стала бібліотека. Розподіл обов'язків та політика наповнення детально описані у статті А. В. Зайченко [10] та у Положенні про Репозитарій електронний архів-репозитарій ОНУ [17].

Поповнення Репозитарію ОНУ відбувається шляхом спільної роботи вченого та працівників Наукової бібліотеки. Програма надає різні функціональні навантаження для адміністратора та депозитора. Адміністратор має повні права, а депозитор – обмежені, тобто розміщення публікацій з мінімальним набором метаданих та повного тексту в робочій зоні програми. Після перевірки адміністратором завантажених матеріалів інформація буде розміщена у Репозитарії ОНУ з необхідними метаданими. Зауважимо, що депозитори несуть відповідальність за достовірність, точність та повноту наданої інформації та дотримання авторських прав. При розміщенні матеріалів безпосередньо співробітниками Наукової бібліотеки дотримуються авторські права відповідно до чинного законодавства [19]. Автор передає публікацію Науковій бібліотеці добровільно, цілеспрямовано для розміщення у відкритому доступі. При цьому обов'язково повинен бути підписаний Авторський договір про передачу невиключних прав на використання твору [1].

Політика поповнення Репозитарію ОНУ передбачає розміщення академічних текстів та інших документів у наступних випадках:

- автори є діючими чи колишніми науковими та науково-педагогічними працівниками, аспірантами та студентами ОНУ;

- документ повинен бути оформлений згідно з чинним законодавством;
- монографії повинні пройти належну процедуру рецензування і бути затверджені вченою радою певного факультету та обов'язково університету;
- підручники, навчальні посібники та інші наукові та навчально-методичні праці приймаються тільки при наявності довідки з учбової частини університету;
- роботи аспірантів та студентів розміщуються після захисту впродовж 3-х днів;
- публікації, що передаються до Репозитарію ОНУ, повинні мати наступні елементи: заголовок, прізвище автора (авторів), анотацію та ключові слова українською та англійською мовами.

Контент Репозитарію ОНУ складається з наступних видів документів:

- дисертації на здобуття наукових ступенів та автореферати дисертацій, що були захищені співробітниками, аспірантами та докторантами ОНУ;
- кваліфікаційні випускні роботи здобувачів вищої освіти;
- повні тексти монографій та фрагментів монографічних видань;
- підручники, навчальні посібники та інші навчальні та навчально-методичні праці;
- повні тексти наукових статей з періодичних видань та видань, що продовжуються;
- тези та повні тексти доповідей та презентацій, які представлені на наукових та науково-практичних конференціях;
- тексти звітів у сфері наукової і науково-технічної діяльності;
- препринти;
- довідкові видання.

Режим доступу до публікацій передбачає два варіанти відкритості, які визначає автор академічного тексту або видавець (засновник) наукового видання, зі встановленням строку обмеженого доступу та обсягу тексту для оприлюднення, крім випадків, що передбачені законодавством. Зауважимо, що реєстр текстів є відкритим.

За роки свого функціонування Репозитарій ОНУ задля покращення якості представлених матеріалів, підвищення зручності користування, оптимізації пошуку зазнав реструктуризації, оновлення інтерфейсу, доповнення переліку видів представлених публікацій. Крім того, з метою удосконалення зміни торкнулися й регламентуючих документів: Положення про електронний архів-репозитарій Одеського національного університету імені І. І. Мечникова та Авторського договору.

Наразі структурна композиція Репозитарію ОНУ побудована згідно зі структурою Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Отже, основні фонди – це факультети університету та його науково-дослідні підрозділи. Окремо виділені фонди «Кваліфікаційні випускні роботи здобува-

чів вищої освіти» та «Наукові видання ОНУ». Суб-фонди містять певні види публікацій та названі відповідним чином: «Автореферати», «Дисертації», «Довідкові видання», «Монографії», «Підручники, навчальні посібники та інші науково- та навчально-методичні праці», «Статті та доповіді». Таким чином, контент Репозитарію ОНУ можна умовно поділити на науковий та освітній, що характеризує науковий потенціал освітнього закладу та представляє структуру та зміст освітнього процесу ЗВО відповідно. Фонд «Кваліфікаційні випускні роботи здобувачів вищої освіти» підрозділяється на суб-фонди, що відповідають факультетам ОНУ.

Фонд «Наукові видання ОНУ» містить окремі публікації вчених університету у періодичних виданнях чи виданнях, що продовжуються, засновником яких є ОНУ. На нашу думку, таке рішення є вдалим, бо тут представлений перелік усіх наукових періодичних видань та видань, що продовжуються, які видаються в університеті. Крім того, можна ознайомитись з конкретними публікаціями вчених університету у цих виданнях.

Система пошуку в Репозитарії ОНУ є доволі традиційною, але з розширеними можливостями. Традиційний пошук спрощує отримання результатів, а розширенні можливості звужують кількість результатів. Це сприяє зручному та зрозумілому користуванню архівом.

Репозитарій ОНУ індексується пошуковими системами Google search, Google scholar, Meta тощо.

Репозитарій ОНУ було зареєстровано:

- у світовому реєстрі репозитаріїв відкритого доступу (Registry of Open Access Repositories – ROAR);
- у покажчику Репозитаріїв відкритого доступу (The Directory of Open Access Repositories – OpenDOAR);
- у системі пошуку метаданих в українських архівах [бібліотеках] (Simple Search Metadata in Open Ukraine Archives – SSM).

Важливою подією за часів функціонування Репозитарію ОНУ стала його реєстрація у міжнародному реєстрі даних International Standard Serial Number – ISSN (Міжнародний стандартний номер періодичного видання), який є основним джерелом ідентифікації періодичних видань усього світу. Це відбулося у 2013 р. у межах реалізації проекту Directory of Open Access Scholarly Resources – DOAR (Каталог відкритих наукових ресурсів) за підтримки комунікаційного та інформаційного сектору UNESCO. Репозитарію ОНУ було надано власний ISSN 2310-7731 та отримано статус повноцінного відкритого електронного видання, у якому можна публікувати результати досліджень як у першоджерелі нарівні з друкованими періодичними виданнями [6, с. 217].

У 2017 р. було затверджено Положення про Національний репозитарій академічних текстів [18]. Цим Положенням передбачено, що «Національний репозитарій складається з центрального репозитарію, що підтримується розпорядником Національного репозитарію, і локальних репозитаріїв, що підтримуються

інституціональними учасниками» [18, п. 7]. Одним з локальних репозитаріїв є Репозитарій Одеського національного університету імені І. І. Мечникова [12]. Призначення Національного репозитарію – зробити максимально доступною для суспільства наукову інформацію України і світу, що сприятиме розвитку освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, шляхом поліпшення доступу до академічних текстів та сприяння академічній доброчесності [13; 20].

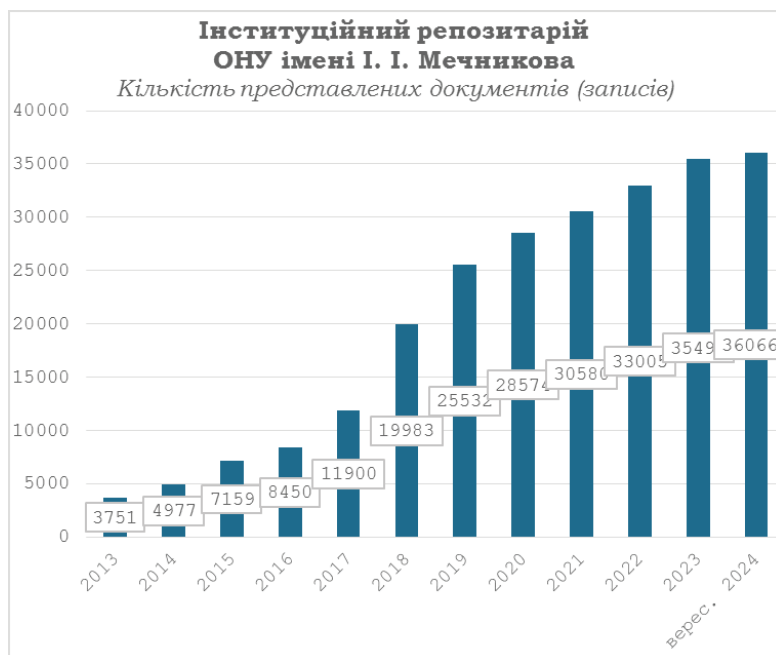
Статистика відвідування Репозитарію ОНУ збирається вбудованими засобами програмного забезпечення DSpace та надає можливість отримувати статистичну інформацію, яка є джерелом для аналізу щодо практичного користування архівом. Ці дані надають можливість покращити та удосконалити роботу Репозитарію. Загальна статистика Репозитарію показує перелік певних документів, що становлять ТОП-10 найпопулярніших публікацій. Крім того, є можливість переглянути статистику відвідувань окремих фондів та суб-фондів: загальне відвідування колекцій, а також – географічне (за країнами та містами). До того ж адміністратори можуть отримати більш детальну інформацію: кількість переглядів та завантажень повних текстів архіву, вхід користувачів, виконані пошуки, зокрема за певними ключовими словами.

Щоквартально формуються обов'язкові статистичні звіти, які Наукова бібліотека озвучує на ректоратах та засіданнях вченої ради ОНУ. Такий вид роботи та супроводу Репозитарію показав ефективність підвищення публікаційної активності вчених ЗВО. Крім того, статистичні звіти формуються за запитом факультетів, кафедр чи окремих вчених-авторів, а також для річних звітів про роботу та показники Наукової бібліотеки ОНУ.

На нашу думку, основними статистичними даними є інформація про кількість документів, що становлять контент Репозитарію та кількість відвідувань. За цими характеристиками можна зробити висновок про ефективність роботи Репозитарію ОНУ.

Щодо підвищення наповнення Репозитарію ОНУ співробітники Наукової бібліотеки постійно співпрацюють з представниками факультетів та кафедр, з особами, відповідальними за підготовку та випуск періодичних видань та видань, що продовжуються, безпосередньо зі вченими університету. Для існуючих та потенційних авторів-учасників Репозитарію ОНУ періодично проводиться лекція ««Інституційний репозитарій: електронний архів інтелектуальних продуктів університетської спільноти»», що підготована та організована співробітниками Наукової бібліотеки.

З метою популяризації Репозитарію ОНУ співробітники Наукової бібліотеки періодично публікують інформацію про Репозитарій у різноманітних публікаціях [6, с. 217; 10; 14, с. 212; 15, с. 165; 16, с. 26–27]. Крім того, в рамках Міжнародного тижня відкритого доступу – глобального заходу, організованого Коаліцією наукових видань та академічних ресурсів (SPARC) у партнерстві з Консультативним комітетом тижня відкритого доступу, який дає можливість



академічній та дослідницькій спільноті продовжити дізнаватися про потенційні переваги відкритого доступу, ділитися своїми дослідженнями з колегами та брати активну участь у пропаганді відкритого доступу, як нової норми в науці [27], Науковою бібліотекою ОНУ була створена відео-презентація, присвя-

чена Репозитарію ОНУ [23]. Гаслом Міжнародного тижня відкритого доступу 2021 р. було «Це важливо, як ми відкриваємо знання: створення структурної справедливості». Нами було прийнято рішення показати, як ми відкриваємо знання через електронний архів публікацій співробітників ОНУ.

Слід зазначити, що інституційні репозитарії є, крім усього, засобом наукового рейтингу викладача-вченого. При умові розміщення наукових публікацій у відкритому доступі стає можливим здійснення оцінки наукової діяльності за кількістю наукових публікацій, аналізу результатів досліджень та їх цитування як підрозділів університету, так і кожного співробітника зокрема. При цьому можна отримати об'єктивні дані про наукову діяльність не тільки у межах певного вишу, але й по відношенню до провідних українських та світових установ [4, с. 410].

Таким чином, виникнення репозитаріїв стало визначною подією як у науковому світі, так і в освітньому. Усі заклади вищої освіти, як іноземні, так і українські, зокрема Одеський національний університет імені І. І. Мечникова не стояли осторонь від цієї події. Наразі Репозитарій ОНУ успішно та ефективно функціонує, здійснюючи необмежений та безкоштовний доступ до результатів наукових досліджень вчених університету, показуючи через навчальні та навчально-методичні матеріали структуру та зміст освітнього процесу ЗВО, поширюючи рецензовані наукові журнали та видання, що продовжуються, засновником яких є ОНУ імені І. І. Мечникова. Періодично з'являються нові технічні можливості, які пильно відстежують кваліфіковані співробітники Наукової бібліотеки та застосовують їх у роботі щодо організації Інституційного репозитарію ОНУ імені І. І. Мечникова.

Список використаних джерел та літератури

1. Авторський договір про передачу невиключних прав на використання твору : затв. 21 трав. 2019 р. / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова ; координатор проєкту Наук. б-ка ОНУ ім. І. І. Мечникова // Електронний архів-репозитарій Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. – Електрон. дані. – Режим доступу: <https://dspace.onu.edu.ua/server/docs/1.pdf> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
2. Берлінська декларація про відкритий доступ до наукових та гуманітарних знань [Електронний ресурс] : підписана 22 жовт. 2003 р. (Берлін, Німеччина) // Київ. іст. студії : електрон. наук. фахове вид. : офіц. веб-сайт. – Політика відкритого доступу. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://surl.li/mprzfl> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
3. Будапештська ініціатива відкритого доступу [Електронний ресурс] : підписана 14 лют. 2002 р. : Ukrainian Translation / пер. А. Ю. Василенко // Budapest Open Access Initiative : офіц. веб-сайт. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://surl.li/ocbubz> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
4. Буйницька О. П. Институционный репозиторий как средство повышения научного рейтинга преподавателя / О. П. Буйницька, Б. І. Грицеляк // Образовательные технологии и общество : междунар. журн. – 2014. – Вип. 17 (1). – С. 408–416. – Відомості доступні також через Інтернет: <http://surl.li/qlkmbn> (дата звернення: 20.09.2024).
5. Главчев М. І. Рух «відкритого доступу» до світових ресурсів наукових спільнот / М. І. Главчев, Ю. М. Главчева // Сучасні педагогічні технології в освіті : зб. наук.-метод. пр. – Харків : НТУ «ХПІ», 2012. – С. 62–67. – Відомості доступні також через Інтернет: <http://surl.li/mzweku> (дата звернення: 20.09.2024).
6. Два століття служіння книзі. Історія Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, 1817–2017 : [монографія] / М. В. Алексєнко, М. О. Подрезова, О. В. Полевщикова, В.

- П. Пружина, В. В. Самодурова ; авт. вступ. ст. та наук. ред. І. М. Коваль ; відп. ред. М. О. Подрезова ; бібліогр. ред. О. С. Мурашко ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Наук. б-ка. – Одеса : ОНУ, 2017. – 292 с. – Відомості доступні також через Інтернет: <http://surl.li/rkzedh> (дата звернення: 20.09.2024).
7. Десять років Будапештській ініціативі відкритого доступу: запроваджуючи відкритість за замовчуванням [Електронний ресурс] : підписана 12 верес. 2012 р. : Ukrainian Translation / пер. А. Ю. Василенко // Budapest Open Access Initiative : офіц. веб-сайт. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://surl.li/bunknh> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
 8. Електронна бібліотека [Електронний ресурс] // Наук. б-ка Одес. нац. ун-ту ім. І. І. Мечникова : офіц. веб-сайт. – Електрон. текст. дані. – Україна, 2000–2024. – Режим доступу: <https://lib.onu.edu.ua/elektronnaya-biblioteka/> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
 9. Електронний архів-репозитарій Одеського національного університету імені І. І. Мечникова [Електронний ресурс] : цифрова платформа eONUar / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Наук. б-ка. – Електрон. дані. – Україна, 2009–2024. – Режим доступу: <https://dspace.onu.edu.ua/home> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
 10. Зайченко А. В. Репозитарій відкритого доступу – архів наукової інформації ОНУ імені І. І. Мечникова / А. В. Зайченко // Вісн. Одес. нац. ун-ту. – 2010. – Т. 15, вип. 21 : Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – С. 205–207. – Відомості доступні також через Інтернет: <http://surl.li/cipmuy> (дата звернення: 20.09.2024).
 11. Левченко Н. П. Відкриті електронні ресурси у діяльності бібліотек закладів вищої освіти: специфіка формування, управління, доступ : дис. ... канд. наук з соц. комунікацій : 27.00.03 / Н. П. Левченко ; Національна академія наук України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2020. – 269 с. – Відомості доступні також через Інтернет: <http://surl.li/lodiwa> (дата звернення: 20.09.2024).
 12. Національний репозитарій академічних текстів [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт / розроб. Держ. наук. установою «Укр. ін-т наук.-техн. експертизи та інформації». – Електрон. дані. – Україна, 2017–2024. – Режим доступу: <https://nrat.ukrintei.ua/korysni-resursy/> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
 13. Національний репозитарій академічних текстів: відкритий доступ до наукової інформації : [колект.] монографія / Держ. наук. установа «Укр. ін-т наук.-техн. експертизи та інформації» ; О. С. Чмир, Т. К. Кваша, Т. О. Ярошенко [та ін.]. – Київ : ДНУ «УКРІНТЕІ», 2017. – 200 с. – Відомості доступні також через Інтернет: <http://surl.li/ftldbg> (дата звернення: 20.09.2024).
 14. Подрезова М. О. Етапи розвитку інформаційно-аналітичної діяльності Наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова / М. О. Подрезова, О. І. Ляху // Бібл. Меркурій. – 2019. – Вип. 2 (22). – С. 209–217. – Відомості доступні також через Інтернет: <http://surl.li/pajlwh> (дата звернення: 20.09.2024).
 15. Подрезова М. О. Інформаційний центр сучасності: нова реальність – нові погляди / М. О. Подрезова // Бібліотеки закладів вищої освіти: досвід та перспективи : матеріали 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф. б-к ЗВО (Одеса, 4–6 лип. 2018 р.). – Одеса : ОНУ, 2018. – С. 154–171. – Відомості доступні також через Інтернет: <http://surl.li/loowom> (дата звернення: 20.09.2024).
 16. Подрезова М. О. Погляд крізь століття: Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Ч. 2 / М. О. Подрезова // Вісн. Одес. нац. ун-ту. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2017. – Т. 22, вип. 2. – С. 13–34. – Відомості доступні також через Інтернет: <http://surl.li/xuuoiw> (дата звернення: 20.09.2024).
 17. Положення про електронний архів-репозитарій Одеського національного університету імені І. І. Мечникова – eONUar : затв. 25.10.2010 р. ; зі змінами від 23.04.2019 / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Зберігається у фонді метод. від. Наук. б-ки ОНУ ім. І. І. Мечникова.
 18. Положення про Національний репозитарій академічних текстів [Електронний ресурс] : затв. постановою Каб. Міністрів України № 541 від 19.07.2017 // Законодавство України : інформ.-пошук. система / Верх. Рада України. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://surl.li/tvlokc> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
 19. Про авторське право і суміжні права [Електронний ресурс] : Закон України № 2811-IX від 01.12.2022 : зі змінами від 20.03.2023 // Законодавство України : інформ.-пошук. система / Верх. Рада України. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://surl.li/whptis> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
 20. Про Національний репозитарій [Електронний ресурс] : оновл. 17.10.2023 // Національний репозитарій академічних текстів : офіц. веб-сайт / розроб. Держ. наук. установою «Укр. ін-т наук.-техн. експертизи та інформації». – Електрон. дані. – Режим доступу: <https://nrat.ukrintei.ua/pro-nacjonalnyj-repozytarij/> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.

21. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки [Електронний ресурс] : Закон України № 537-V від 09.01.2007 // Законодавство України : інформ.-пошук. система / Верх. Рада України. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://surl.li/hdbont> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
22. Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні [Електронний ресурс] : схвалено Постановою Верховної Ради України № 3175-IV від 01.12.2005 // Законодавство України : інформ.-пошук. система / Верх. Рада України. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://surl.li/yrssnr> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
23. «Це важливо, як ми відкриваємо знання: створення структурної справедливості» [Відеозапис] : Міжнар. тиждень відкритого доступу, 25–31 жовт. 2021 : [про Електронний архів-репозитарій Одеського національного університету імені І. І. Мечникова] // Наукова бібліотека Одес. нац. ун-ту ім. І. І. Мечникова : офіц. веб-сайт. – Електрон. дані. – Україна, 2000–2024. – Режим доступу: <https://lib.onu.edu.ua/oaweeek21/> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
24. Ярошенко Т. Відкритий доступ, відкрита наука, відкриті дані: як це було і куди йдемо (до 20-ліття Будapestської ініціативи Відкритого доступу) / Т. Ярошенко // Укр. журн. з бібліотекознавства та інформ. наук. – 2021. – № 8. – С. 10–26. – Відомості доступні також через Інтернет: <http://surl.li/mlwpzb> (дата звернення: 20.09.2024).
25. Ярошенко Т. Відкритий доступ до наукової інформації: роль для сучасного університету / Т. Ярошенко // Діяльність бібліотек вищих навчальних закладів у світлі модернізації вищої освіти : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Севастополь, 19–21 трав. 2009 р.) / МОН України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Севастоп. нац. тех. ун-т. – Севастополь : [Изд-во СевНТУ], 2009. – С. 40–49. – Відомості доступні також через Інтернет: <http://surl.li/igmrzi> (дата звернення: 20.09.2024).
26. Ярошенко Т. О. Наукова інформація у відкритому доступі: нові моделі комунікації в інформаційному суспільстві / Т. О. Ярошенко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. – № 4. – С. 80–87. – Відомості доступні також через Інтернет: <http://surl.li/jioits> (дата звернення: 20.09.2024).
27. About Open Access Week [Електронний ресурс] // International Open Access Week / SPARC ; Open Access Week Advisory Committee. – Електрон. дані. – 2008–2024. – Режим доступу: <https://www.openaccessweek.org/about> (дата звернення: 20.09.2024).
28. Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities [Електронний ресурс] : published on 22 October 2003 // Open Access initiatives of the Max Planck Society. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://surl.li/xzmqw> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
29. Bethesda Statement on Open Access Publishing [Електронний ресурс] : Summary of the April 11, 2003 : Meeting on Open Access Publishing // Ouvrir la Science / The Committee for Open Science. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://surl.li/gxqfdl> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
30. The Budapest Open Access Initiative: 20th Anniversary Recommendations [Електронний ресурс] : підписана 15 берез. 2022 р. // Budapest Open Access Initiative : офіц. веб-сайт. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://surl.li/fbrber> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
31. DSpace : web application. – Електрон. дані. – 2002–2024. – Режим доступу: <https://dspace.org/features/> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
32. Kidd T. Scottish declaration on open access, 2004 [Електронний ресурс] : [Presentation] / T. Kidd ; Scottish Science Information Strategy Working Group // 6-th International Coalition of Library Consortia in Europe [E-ICOLC] (Barcelona, Spain, 28th–30th October 2004). – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://surl.li/rpcznk> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.
33. The Scottish Declaration on Open Access [Електронний ресурс] : підписано 11 жовт. 2004 р. // Open Access Team for Scotland (OATS OA Group) / Scottish Confederation of University & Research Libraries (SCURL). – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://surl.li/amfhft> (дата звернення: 20.09.2024). – Назва з екрана.

References

- [1]. Avtorskyi dohovir pro peredachu nevykliuchnykh prav na vykorystannia tvoru [Copyright agreement on the transfer of non-exclusive rights to use the work] : 21 May 2019 / Odesa I. I. Mechnikov National University, Scientific Library. *Electronic Repository of Odesa I. I. Mechnikov National University*. Available at: <https://dspace.onu.edu.ua/server/docs/1.pdf> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [2]. Berlinska deklaratsiia pro vidkrytyi dostup do naukovykh ta humanitarnykh znan [Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities] : 22.10.2003 (Berlin, Germany). *Kyiv Historical Studies* : official website. Available at: <http://surl.li/mpzrfl> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].

- [3]. Budapestska initsiatyva vidkrytoho dostupu [Budapest Open Access Initiative] : 14.02.2002 : Ukrainian Translation / transl. A. Yu. Vasylenko. *Budapest Open Access Initiative* : official website. Available at: <http://surl.li/ocbubz> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [4]. Buynitska O. P., Gritselyak B. I. Institutsionnyy repozitoriy kak sredstvo povyseniya nauchnogo reytinga prepodavatelya [Institutional repository as a means of increasing the scientific rating of a teacher]. *Obrazovatelnyye tekhnologii i obshchestvo [Educational technologies and society]*, 2014, no. 17 (1), pp. 408–416. Available at: <http://surl.li/qlkmbn> (accessed: 20.09.2024). [in Russian].
- [5]. Halchev M. I., Halcheva Yu. M. Rukh «vidkrytoho dostupu» do svitovykh resursiv naukovykh spilnot [The movement of «open access» to the world's resources of scientific communities]. *Suchasni pedahohichni tekhnologii v osviti [Suchasni pedahohichni tekhnologii v osviti]*. Kharkiv, 2012, pp. 62–67. Available at: <http://surl.li/mzweku> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [6]. Aliksieienko M. V., Podrezova M. O., Polevshchykova O. V., Pruzhyna V. P., Samodurova V. V. *Dva stolittia sluzhinnia knyzi. Istoriia Naukovoï biblioteki Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnikova, 1817–2017 [Two centuries of service to the book. History of the Scientific Library of Odesa I. I. Mechnikov National University, 1817–2017]* : monohrafiia. Odesa, 2017. Available at: <http://surl.li/rkzedh> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [7]. Desiat rokiv Budapeshtskii initsiatyvi vidkrytoho dostupu: zaprovadzhuiuchy vidkrytist za zamovchuvanniam [Ten Years of the Budapest Open Access Initiative: Making Openness the Default]: 12.09.2012. Ukrainian Translation / transl. A. Yu. Vasylenko. *Budapest Open Access Initiative*: official website. Available at: <http://surl.li/bunknh> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [8]. Electronic library [Digital library]. *Scientific Library of Odesa I. I. Mechnikov National University*: official website. Ukraine, 2000–2024. Available at: <https://lib.onu.edu.ua/elektronnaya-biblioteka/> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [9]. *Elektronnyi arkhiv-repozytarii Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnikova [Electronic Repository of Odesa I. I. Mechnikov National University]*. Ukraine, 2010–2024. Available at: <https://dspace.onu.edu.ua/home> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [10]. Zaichenko A. V. Repozytarii vidkrytoho dostupu – arkhiv naukovoï informatsii ONU imeni I. I. Mechnikova [Open Access Repositories as the archives of scientific information of the Odesa I. I. Mechnikov National University]. *Odesa National University herald*, 2015, vol. 15, iss. 21: Library studies, Bibliography studies, Bibliology, pp. 205–207. Available at: <http://surl.li/cipmuy> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [11]. Levchenko N. P. *Vidkryti elektronni resursy u diialnosti bibliotek zakladiv vyshchoi osvity: spetsyfika formuvannia, upravlinnia, dostup [Open electronic resources in the activities of libraries of higher education institutions: specifics of formation, management, access]*. Ph.D. thesis. National Library of Ukraine named after V. I. Vernadskyi, Kyiv, 2020. Available at: <http://surl.li/lodiwa> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [12]. *Natsionalnyi repozytarii akademichnykh tekstiv [National repository of academic texts]*: official website. Ukraine, 2017–2024. Available at: <https://nrat.ukrintei.ua/korysni-resursy/> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [13]. Chmyr O. S., Kvasha T. K., Yaroshenko T. O. [ta in.]. *Natsionalnyi repozytarii akademichnykh tekstiv: vidkrytyi dostup do naukovoï informatsii [National repositories of academic texts: open access to scientific information]*: monohrafiia. Kyiv, 2017, 200 p. Available at: <http://surl.li/ftdbg> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [14]. Podrezova M. O., Liakhu O. I. Etapy rozvytku informatsiino-analitychnoi diialnosti Naukovoï biblioteki ONU imeni I. I. Mechnikova [Stages of development of information and analytical activities of the Scientific Library of the Odesa I. I. Mechnikov National University]. *Library Mercury*, 2019, no. 2 (22), pp. 209–217. Available at: <http://surl.li/pajlwh> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [15]. Podrezova M. O. Informatsiinyi tsentr suchasnosti: nova realnist – novi pohliady [Modern information center: new reality – new points of views]. *Biblioteki zakladiv vyshchoi osvity: dosvid ta perspektyvy [Libraries of higher education institutions: experience and prospects]* : proceedings of the 3-th International scientific and practical conference. Odesa, Ukraine, 4–6 July 2018, pp. 154–171. Available at: <http://surl.li/loowom> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [16]. Podrezova M. O. Pohliad kriz stolittia: Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnikova [Look through centuries: Scientific library of Odesa I. I. Mechnikov National University]. P. 2. *Odesa National University herald. Serie: Library studies, Bibliography studies, Bibliology*, 2015, vol. 15, iss. 21, pp. 205–207. Available at: <http://surl.li/xyyoiw> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [17]. *Polozhennia pro elektronnyi arkhiv-repozytarii Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnikova–elONUar [Regulations on the Electronic Repository of Odesa I. I. Mechnikov National University – elONUar]*: 25.10.2010; changes 23.04.2019 / Odesa I. I. Mechnikov National University. – Fund of the Methodical Department of the Scientific Library of Odesa I. I. Mechnikov National University.

- [18]. *Polozhennia pro Natsionalnyi repozytarii akademichnykh tekstiv [Regulations on the National Repository of Academic Texts]*: approved by a resolution of the Cabinet of Ministers № 541, 19.07.2017. Available at: <http://surl.li/tvlokc> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [19]. *Zakon Ukrainy № 2811-IX pro avtorske pravo i sumizhni prava [Law No. 2811-IX on Copyright and Related Rights, Ukraine]*: 01.12.2022; changes 20.03.2023. Available at: <http://surl.li/whptis> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [20]. Pro Natsionalnyi repozytarii [About the National Repository]: updated 17.10.2023. *National repository of academic texts*: official website / Ukrainian Institute of Scientific and Technical Expertise and Information. Available at: <https://nrat.ukrintei.ua/pro-naczionalnyj-repozytarij/> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [21]. *Zakon Ukrainy № 537-V pro Osnovni zasady rozvytku informatsiinoho suspilstva v Ukraini na 2007–2015 roky [Law No. 537-V About the Basic Principles of Information Society Development in Ukraine for 2007–2015, Ukraine]*: 09.01.2007. Available at: <http://surl.li/hdbont> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [22]. *Rekomendatsii parlamentskykh slukhan z pytan rozvytku informatsiinoho suspilstva v Ukraini [Recommendations of parliamentary hearings on the development of the information society in Ukraine]*: approved by the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine № 3175-IV, 01.12.2005. Available at: <http://surl.li/yrsnr> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [23]. «Tse vazhlyvo, yak my vidkryvaemo znannia: stvorennia strukturnoi spravedlyvosti» [«It Matters How We Open Knowledge: Building Structural Equity»] [Videorecording]: International Open Access Week, Oktober, 25–31, 2021: about Electronic Repository of Odesa I. I. Mechnikov National University. *Scientific Library of Odesa I. I. Mechnikov National University*: official website. Ukraine, 2021. Available at: <https://lib.onu.edu.ua/oaweeek21/> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [24]. Yaroshenko T. Vidkrytyi dostup, vidkryta nauka, vidkryti dani: yak tse bulo i kudy ydemo (do 20-littia Budapeshtskoi initsiatyvy Vidkrytoho dostupu) [Open access, open science, open data: how it was and where we are going (to the 20th anniversary of the Budapest Open Access Declaration)]. *Ukrainian Journal on Library and Information Science*, 2021, no. 8, pp. 10–26. Available at: <http://surl.li/mlwpzb> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [25]. Yaroshenko T. Vidkrytyi dostup do naukovoï informatsii: rol dla suchasnoho universytetu [Open access to scientific information: a role for the modern university]. *Diialnist bibliotek vyshchey osvity [Activities of libraries of higher educational institutions in the light of modernization of higher education]: materials of the International Scientific and Practical Conference*. Sevastopol, Ukraine, 19–21 May 2009, pp. 40–49. Available at: <http://surl.li/igmrzi> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [26]. Yaroshenko T. O. Naukova informatsiia u vidkrytomu dostupi: novi modeli komunikatsii v informatsiinomu suspilstvi [Scientific information in open access: new models of communication in the information society]. *Library Science. Record Studies. Informology*, 2006, no. 4, pp. 80–87. Available at: <http://surl.li/jioits> (accessed: 20.09.2024). [in Ukrainian].
- [27]. About Open Access Week. *International Open Access Week* / SPARC; Open Access Week Advisory Committee. Available at: <https://www.openaccessweek.org/about> (accessed: 20.09.2024). [in English].
- [28]. Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities: published on 22 October 2003. *Open Access initiatives of the Max Planck Society*. Available at: <http://surl.li/xzmqw> (accessed: 20.09.2024). [in English].
- [29]. Bethesda Statement on Open Access Publishing : Summary of the April 11, 2003: Meeting on Open Access Publishing. *Ouvrir la Science* / The Committee for Open Science. Available at: <http://surl.li/gxqfdl> (accessed: 20.09.2024). [in English].
- [30]. The Budapest Open Access Initiative: 20th Anniversary Recommendations: signed on March 15, 2022. *Budapest Open Access Initiative*: official website. Available at: <http://surl.li/fbrber> (accessed: 20.09.2024). [in English].
- [31]. DSpace: web application. Available at: <https://dspace.org/features/> (accessed: 20.09.2024). [in English].
- [32]. Kidd T. Scottish declaration on open access, 2004: [Presentation]. *6-th International Coalition of Library Consortia in Europe [E-ICOLC]*. Barcelona, Spain, 28–30 Oct. 2004). Available at: <http://surl.li/rpcznk> (accessed: 20.09.2024). [in English].
- [33]. The Scottish Declaration on Open Access: signed on Oktober 11, 2004. *Open Access Team for Scotland (OATS OA Group)* / Scottish Confederation of University & Research Libraries (SCURL). Available at: <http://surl.li/amfhtf> (accessed: 20.09.2024). [in English].

Надійшла 15.10.2024 р.

Surovtseva O. V.,

Director of the Scientific Library
Odesa I. I. Mechnikov National University,
24 Preobrazhenska St, Odessa, 65082, Ukraine
tel.: (048) 722 12 10
e-mail: o.surovtseva@onu.edu.ua

Murashko O. S.,

Bibliographer, Specialist in Education
5 Yelisavethradskiy Ln, Odessa, 65007, Ukraine
tel.: (+38) 067 743 13 29
e-mail: al76od@gmail.com

ELECTRONIC ARCHIVE-REPOSITORY OF ODESA I. I. MECHNIKOV NATIONAL UNIVERSITY: SCIENTIFIC POTENTIAL, EDUCATIONAL PROCESS, OPEN ACCESS

Summary

The open access initiative showed higher education institutions the way to create electronic archives of scholars' publications, which reveals the scientific potential of higher education and characterizes the structure and content of educational process. The article briefly traces the prerequisites for the emergence of the open access movement and the process of discussion of open access conditions, principles and possibilities by the international community. A list of documents regulating open access and outlining initiatives is given. The main trends of the open access initiative, highlighted in principal international acts, are briefly defined: "Budapest Open Access Initiative" (2002, 2012, 2022), Bethesda Statement on Open Access Publishing (2003), Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities (2003), Scottish Open Access Declaration (2004) and a number of others.

Within the framework of this global project, the functioning of the Institutional Repository of Odesa I. I. Mechnikov National University is considered. The organization, maintenance and filling of the University Repository is under the responsibility of the University Scientific Library. The functioning of the University Repository is conducted by the Regulations on the Electronic archive-repository of Odesa I. I. Mechnikov National University.

The article defines the Repository functions, tasks and purpose. In addition, technical characteristics are indicated and the software (DSpace) chosen to create the University Repository, which turned out to be the most effective for the implementation of the tasks, is described. It is detailed in which funds and sub-funds the content of the Repository is divided and what content, scientific and educational load each of them has. Attention is paid to the process of content filling: sources, loading mechanism, growth over the years. The cases involving the placement of academic texts and other documents in the archive are revealed; types of documents making up its content are

also indicated. Search engines the Odesa National University Repository is indexed by are as well specified.

The authors emphasize the role of the interaction of the Scientific Library with University staff for the effective functioning of the Repository and its filling, as well as for popularization of the University academic achievements and the increase in the citation level of University scholars.

The activities of the University Scientific Library staff engaged in the Repository functioning are aimed at ensuring free, reliable and open access to scientific and educational publications.

Keywords: Electronic archive-repository of Odesa I. I. Mechnikov National University, Open Access Initiative, DSpace, repository content, citation.